

Matkakertomus Grodnosta 10.–18.10.2015

Vuoden 2015 lokakuussa olin opettajavaihdossa Valko-Venäjällä Grodnossa.¹ Tämä tapahtui BASERCAN+ -ohjelman (*Baltic Sea Region Caucasus Network+*) puitteissa. Ohjelman rahoituskausi päättyi viime vuoden lopussa, eikä sellaisen toiminnan jatkaminen sovi nykyisen hallituksen linjaan.

Grodnoon ei ole hyviä liikenneyhteyksiä. Matkustin sinne autolla ja saavuin perille sunnuntaina 11.10. Silloin olivat meneillään presidentinvaalit, jotka Aljaksandr Lukašenka voitti ylivoimaisesti.

Vietin viisi päivää Grodnon valtiollisella, runoilija Janka Kupalan kunniaksi nimetyllä yliopistolla ja pidin joka päivä parin tunnin luennon. Aiheina olivat EU poliittisena toimijana – onko se voimakas leijona vai ”Euroopan sairas mies”; mitä EU:n kriisiytyminen on ja mitä siitä seuraa; geopolitiikka keskustan ja periferioiden vuorovaikutuksena itäisessä Keski-Euroopassa, kansalliset identiteetit ja kansallisvallion tulevaisuus sekä geopolitiikka ja kansainvälinen oikeus. Yliopistossa ei ole yhteiskuntatieteellistä tiedekuntaa, joten minut laitettiin oikeustieteelliseen tiedekuntaan.

Janka Kupala -yliopiston rehtorina toimii vuonna 1972 syntynyt Andrei Korol. Hän on insinööritiedekunnan kasvatti, mutta kasvatustieteiden tohtori. Vararehtoreita on kuusi, joista yksi on nainen. Yliopistossa on 15 tiedekuntaa, jotka kokoavat alleen laajan tieteellisen spektrumin aina biologian ja ekologian tiedekunnasta sotilastieteisiin tai koneenrakennukseen. Lisäksi yliopistolla on täydennys- ja uudelleen koulutusinstituutti, korkeakoulut Volkovyskin ja Lidan

kaupungeissa sekä Grodnossa teknologinen korkeakoulu, humanistinen korkeakoulu ja tekniikan laboratorio. Kaikkiaan näissä on opiskelijoita 14 152. Suomessa Oulun, Tampereen ja Itä-Suomen yliopistot ovat suunnilleen samaa kokoluokkaa. Maisteriksi opiskelevia (Bolognan mallin mukaan) on vasta 417, ja jatkotutkintoa tekee 149 aspiranttia ja kaksi tohtoria.

Janka Kupala -yliopiston henkilöstöön kuuluu yhteensä 2 107 ihmistä, joista opettajakuntaa on kaikkiaan 803 henkilöä: 38 professoria, 46 tohtoria, 77 apulaisprofessoria ja 333 lisensiaattia. Henkilöstön määrän perusteella Grodnon yliopisto on Jyväskylän tai Tampereen yliopiston kokoinen. Grodnossa opiskelija-opettaja-suhdeluku on samaa luokkaa kuin Suomessa keskimäärin: 17,6 opiskelijaa per opettaja.

Rakennuksia Janka Kupala -yliopistolla on kaikkiaan viisi-toista eri puolilla kaupunkikes-

kustaa, eli yhtenäistä kampusta ei ole. Missään rakennuksessa ei ollut venäläiseen tapaan ovivahtia, joka vaatisi kulkulupaa. Tämä saa aikaan vapaan ja välittömän vaikutelman, eikä järjestelmä poikkea meikäläisestä. Päärakennus (kuvassa) ei vaikuta kovin suurelta. Janka Kupala -yliopistolla on tiloja 22 390 m² plus asuntoloita, joiden asuinpinta-ala on 12 489 m². Tampereen yliopistolla on tiloja 130 000 m² ja Jyväskylän yliopistolla hieman vähemmän. Grodnossa siis toimitaan hyvin ahtaasti näihin verrattuna.

Oikeustieteellisen tiedekunnan kolmikerroksisessa rakennuksessa, noin puolitoista kilometriä kaupungin keskustasta pohjoiseen, toimii tiedekunnan hallinto ja siellä ovat myös opetustilat. Dekaanin Svetlana Tšeburanova oli kiinnostunut kesäkoulutoiminnasta, heillä kun ei sellaista tunneta.

Varadekaani ja rikosoikeuden dotsent Tatsiana Gennadijevna Hatsienevitš oli tiedekunnan moottori monessa asiassa. Hän järjesti minulle kuljetuksen tiede-

Grodnon Janka Kupala -yliopiston päärakennus. Kuva: Tapani Kaakuriniemi.

kuntaan yliopiston henkilöautolla, vaikka oma autoni olisi ollut hotellin portaiden edessä käyttövalmiina. Yhtenä päivänä jouduin kävelemään tiedekunnasta takaisin keskustaan, muina päivinä kuljetus toimi myös takaisinpäin.

Opetustilat olivat sellaisia kuin ne monissa köyhänpuoleisissa yliopistoissa ovat. Varustus oli karu: liitutaulu ja sähkövalot sekä tietysti pöydät ja tuolit. Tietokonetta ei ollut, mutta monissa luokissa oli kyllä videotykki katossa. Dekaanin kanto läppärin luokkaan, ja minulla oli mukana muistitikku eli *fleška* luentomateriaaleja varten. Tosin yhdessä isossa salissa ei jostakin syystä ollut tietokonetta eikä tykkiä. Niinpä vedin sen luennon ihan ulkomuistista luottaen siihen, että taskussa olleesta muistitikusta pääasiat jotenkin siirtyisivät omaan muistiini ja puhuin ilman pienintäkään paperinpalaa muistin tukena. Mitään printtejä en tietenkään ollut ottanut mukaani. Ihan hauska kokemus!

Opiskelijat järjestivät tiedekuntarakennuksen ala-aulassa tapahtumia. Yksi oli nimeltään *Belarus hlebosolnaja* eli ”Valko-Venäjä leivän ja suolan kera”. Opiskelijat olivat leiponeet ja paistaneet perinneleipiä, -pullia, -kakkuja ja -leivonnaisia ja myivät niitä kansallispukuihin pukeutuneina. Tapahtuman tuotto meni orpokodille.

Yliopiston kansainvälisten asioiden toimiston henkilökuntaan kuului neljä ihmistä, joista yksi oli opiskelijaharjoittelija. Eipä tosin paimennettävien opiskelijoiden määräkään ole huima, sillä vaihto-opiskelijoita Janka Kupala -yliopistossa oli kolme – kaksi suomalaista opiskelijaa Helsingin yliopistosta ja yksi puolalainen poika. Toki tämän lisäksi heille on hakeutunut aikamoinen joukko kiinalaisia perustutkinto-opiskelijoita.

Janka Kupala -yliopisto on hyvin yhteisöllinen, ja esimer-

kiksi ideologista ja kasvatuksellista työtä korostetaan erilaisilla teemoilla. Viime vuosi oli Valko-Venäjällä nuorison vuosi, ja sen puitteissa yliopistollakin tapahtui yhtä ja toista. Opiskelijat osallistuivat monenlaisiin valtakunnallisiin kilpailuihin. Silloin kun olin yliopistolla, oli juuri päättynyt valtakunnallinen isänmaallisen valokuvan ja videon kilpailu, jonka otsikko oli ”Valko-Venäjä opiskelijoiden silmin”. Karsintaerässä jatkoon oli kelpuutettu koko maassa 70 työtä, niistä Janka Kupala -yliopistosta neljä valokuvaa ja neljä videota. Loppukilpailu käytiin internetissä vKontaktessa, jossa äänestämällä valittiin parhaat työt. Valokuvat ja videot jaettiin neljään temaattiseen sarjaan ja Janka Kupalan opiskelijat saivat ykkös- ja kakkossijat lähes joka sarjassa.

Joka vuosi järjestetään Miss Grodno -kilpailu ja Kevät kuningatar-kilpailu (*Koroleva vesna*). Tälle erikoiselle ideologis-kasvatukselliselle työlle on oma hallintonsa, jotta missien karsinta ja palkitseminen sujuisi hyvin. Ideologisen ja kasvatustyön informatiivis-analyttisen ja metodisen tuen osasto tukee monin tavoin aatteellista kasvatusta. Opiskelijakampanjan, siis asuntolakompleksin, päätehtäväksi määritellään ”ideologisen ja kasvatustyön toimeenpano, pedagogisen, psykologisen ja sosiaalisen tuen tarjoaminen opiskelijoille, sellaisten tapahtumien järjestäminen, jotka varmistavat asumisen ja elämisen asuntoloissa ja varmistavat asuntoloiden järkevän käytön.” Lisäksi yliopistolla toi-

mii urheiluseura, massakulttuurin ja vapaa-ajan toimintojen osasto sekä osasto, joka tukee ja toteuttaa nuorten hankkeita ja aloitteita. Päärakennuksen ala-aulassa on pieni museo ja käytävällä kuvia paitsi entisistä rehtoreista myös tunnetuista yliopiston kasvateista. Yksi tuttu nimi joukossa oli: Olga Korbut, jolle on vuonna 2010 myönnetty kaupungin kunniakansalaisen arvonimi.

Grodno: historia ja nykypäivä

Grodnon kaupunki sijaitsee Valko-Venäjän luoteisnurkassa lähellä Liettuan ja Puolan rajaa. Liettuan rajalle sieltä on noin 33 kilometriä, Puolan rajalle 30 kilometriä ja pääkaupunkiin Minskiin on matkaa 277 kilometriä.

Vuonna 1241 tataarien hyökkäys Eurooppaan ylsi Grodnoon asti, ja kaupunki hävitettiin silloin melkein kokonaan. Se rakennettiin uudelleen, mutta monet ruhtinaat kamppailivat sen omistuksesta 1300-luvun ajan. Vuonna 1392 suuriruhtinas Vytautas (n. 1350–1430) teki Grodnosta toisen pääkaupunkinsa, ja nousemaan valtaan Liettuan Suurruhtinaskunnassa vuonna 1392 hän muodosti Grodnosta voivodi- eli käskynhaltijakunnan.

Vuonna 1441 Grodno sai Magdeburgin oikeuksia noudattavan perustamiskirjan, joka tarkoitti Pyhän Saksalais-roomalaisen keisarikunnan myöntämiä privilegioita, joilla säänneltiin kaupunkien sisäistä autonomiaa. Vielä nykyin kaupunki ylpeilee sillä, että sille jo tuolloin myönnettiin provinssikeskuksen arvo ja oikeudet nimenomaan Magdeburgin

Kevät kuningatar-kilpailun osanottajia. Kuva Janka Kupala -yliopiston kotisivulta.

Grodnon synagogaa kunnostetaan ja siinä toimii hepreankielinen koulu. Kuva: Tapani Kaakkuriniemi.

järjestelmän mukaan.

Grodnosta tuli pian tärkeä kaupan ja kulttuurin keskus ja Puola-Liettuan *sejm* eli parlamentti kokoontui siellä. Kuningas Stefan Batory rakennutti paikkakunnalle linnan, joka seisoo kukkulallaan tänäkin päivänä. Batory asui linnassa parikymmentä vuotta ja kuolikin siellä vuonna 1586. Vuonna 1793 viimeinen *sejm* kokoontui Grodnossa ja kun Puola vuonna 1795 jaettiin, Puolan kuningas ja Liettuan suuriruhtinas Stanislaus II luopui vallasta juuri Grodnon linnassa. Kaupungista tuli osa Venäjän valtakuntaa, ja se toimi kuvernementin keskuspaikkana vuoteen 1801 saakka.

1300-luvulla Grodnosta päätettiin tehdä juutalaiskeskus ja se säilytti merkittävän juutalaisväestön aina toiseen maailmansotaan saakka. Venäjän keisarikunnan ensimmäisen väestönlaskennan mukaan vuonna 1897 Grodnossa asui 46 900 ihmistä ja heistä 22 700 (48 prosenttia) oli juutalaisia. Toisen maailmansodan jälkeen juutalaisia on ollut vähän, mutta kaupungissa toimii synagoga, jota restauroidaan parhaillaan. Synagogassa pidetään hepreankielistä koulua. Naapurikorttelissa on

pieniä muistomerkkejä juutalaisghetoista, joita kaupungissa oli toiseen maailmansotaan asti kaksi.

Ensimmäisen maailmansodan alussa Saksa miehitti Grodnon, mutta Brest-Litovskin rauhassa se määrättiin Venäjälle. Seuraavina vuosina Grodnosta tuli varsinainen heitto pussi. Lyhytikäinen Valko-Venäjän kansantasavalta julistautui itsenäiseksi Venäjstä ja Minskin porvarillinen *rada* (neuvosto) joutui pakenemaan pääkaupungista Grodnoon. Kaupunki ehti olla Neuvosto-Venäjän joukkojen vallassa, kuulua

Puolalle, toisen kerran puna-armeijalle, ja Neuvosto-Venäjän ja Liettuan rauhansopimuksessa vuonna 1920 se siirrettiin Liettuan alaisuuteen. Liettua ei saanut järjestettyä hallintoa Grodnossa, jolloin ensin puna-armeija ja sitten Puolan armeija valtasi sen, ja Riian rauhansopimuksessa 1921 se jäi Puolalle.

Kun Neuvostoliitto miehitti Puolan itäosan syyskuussa 1939, Grodnossa käytiin raskas taistelu. Puolalaisjoukot saarrettiin ja suuri osa niistä pakeni Liettuaan. Molotov-Ribbentropin sopimuksella kaupunki siirrettiin Neuvostoliittoon kuuluvan Valko-Venäjän neuvostotasavallan alaisuuteen ja tuhansia kaupungin puolalaisasukkaita karkotettiin Uralin itäpuolelle. Saksa miehitti Grodnon salamasotansa alussa vuonna 1941 ja piti sen hallussaan kesään 1944 saakka. Operaatio Barbarossan osana lähes kaikki juutalaiset lähetettiin Saksan keskitysleireihin.

Grodnon *voblastissa* (länissä) asuu nykyisin noin 1 070 000 asukasta, joista itse kaupungissa 330 000. Kun Valko-Venäjällä kokonaisuutena asuu pääasiassa Venäjän ortodoksikirkon alaisia, Grodnon länissä myös roomalaiskatolinen kirkko on suuri. Kaupungin pääaukion, Neuvostoaukion (*Sovetskaja plošad*) laidalla on komea kato-

Grodnon futuristinen teatteritalo. Kuva: Tapani Kaakkuriniemi.

linen barokkityylinen tuomiokirkko, jonka sisätilat ovat näkemisen arvoiset. Sitä miltei vastapäätä on puisto, jossa seisoj ortodoksinen *hram* eli tuomiokirkko, mutta neuvostohallinto päätti päästä siitä eroon ja räjäytti sen Hruštšovin aikaan vuonna 1961. Koska neuvostovaltio ei ollut suojele uskonnoille, se ei katsonut hyvällä suuren ja komean kirkon seisomista paraatipaikalla. Neuvostoaukion alalaidalla seisova teatteri on kruunun muotoisena kaunis sekä iltavalaistuksessa että päivänvalossa. Neuvostoaukiolta lähtevä Neuvostokatu on puolestaan tehty kävelykaduksi ja se elävöittää mukavasti keskustaa, vaikkei siinä varsinaista

ihmisruuhkaa koskaan ollutkaan. Grodnossa työskennelleistä mainittakoon ainakin esperanton kehittäjänä tunnettu puolalainen silmälääkäri L. L. Zamenhof ja tsaarin Venäjällä tunnettu poliitikko, murhaajan luotiin vuonna 1911 kuollut Pjotr Stolypin.

Meiltä katsoen Grodno on lähellä. Tallinnasta sinne on sama matka kuin Helsingistä Tornioon, eli ei juuri mitään. Valko-Venäjän ja Liettuan rajalla meni puolitoista tuntia, palatessa Liettuan tullissa piti odotella kauemmin kuin Valko-Venäjän tullissa. Grodnosta Tallinnaan ajaa 12 tunnissa nopeusrajoitusten puitteissa.

Tapani Kaakkuriemi

Viitteet

1 Tällä Valko-Venäjän luoteisnurkassa sijaitsevalla kaupungilla on monta nimeä: Valkovenäläinen nimimuoto Hrodna on vähitellen saamassa kannatusta, puolalaisille ja venäläisille se on Grodno ja liettualaisille Gardinas. Historiassa Saksalainen kalparitari-kunta nimesi sen Garteniksi, ja sen jälkeen se tunnettiin myös näennäislatalaisella nimellä Gorodina. Lisäksi on vanhan valkovenäjän kaksi muotoa Horadnja ja Harodnja, joita jonkin verran käytetään lempiniminä. Tässä on käytetty Grodno-nimeä, koska opetusmatkan valkovenäläiset järjestäjät käyttivät sitä.

Tällä paikalla sijaitti ortodoksinen tuomiokirkko, jonka neuvostohallinto räjäytti vuonna 1961. Muistomerkki symboloi katolisen ja ortodoksisen kirkon yhteisyyttä. Kuva: Tapani Kaakkuriemi.

Raluca Bianca Romanin
artikkelista uusi
versio

Raluca Bianca Romanin artikkelista ”Suomen romanit ja helluntailaisuus” (3/2015) on julkaistu *Idäntutkimuksen* internet-sivuilla päivitetty versio. Artikkelin on saatavilla osoitteesta <http://www.helsinki.fi/idantutkimus/arkisto.htm>